

Արամ ԲԱՐՍԵՂՅԱՆ

ՀԱԼԵՊԱՀԱՅ ԳԵՂԱՐՎԵՍԸ 1950-2007թթ.

Հալեպահայ համայնքի կյանքում կարևոր դերակատարություն ունեն մշակութային կազմակերպություններն ու միջոցառումները: Այդ բնագավառներում առանձնանում են հատկապես արվեստի տարրեր ճյուղերում կատարվող աշխատանքները: Շեշտելով արվեստի դերն ու նշանակությունը արդի հալեպահայ կյանքում՝ միաժամանակ պետք է նշել, որ տարբեր պատճառներով այն չի կարող լինել շատ բարձր մակարդակի վրա: Իհարկե, դա ունի իր լուրջ և հարգելի պատճառները: Նախ մեծ նշանակություն ունի երկրի մշակութային զարգացածության աստիճանը, հասարակության մեջ արվեստասիրության տարածումը: Այսօր սիրիական, հատկապես Հալեպի հասարակությունը չի առանձնանում իր մշակութային զարգացածությամբ, որն էլ, իհարկե, չի կարող չանդրադառնալ հայ համայնքի վրա: Երկիրն առավելապես արհեստավորական և առևտրական է, և կարծես արվեստի ճյուղերը փոքր-ինչ ետ են մնացել: Կան այլ պատճառներ և՛ հայ համայնքը մասնատված է ըստ ակումբային, կուսակցական և կրոնական պատկանելության: Փաստորեն, մոտ 50 հազարանոց¹ Հալեպի հայ համայնքն (տարբեր գնահատականներով շատ ավելի քիչ) ունի մի քանի արվեստանոց, որոնք որքան էլ որ եռանդուն աշխատանք վարեն, միևնույնն է, լուրջ հաջողությունների չեն կարող հասնել, առաջին հերթին մարդկային ռեսուրսի և մասնագետների պակասի պատճառով: Անշուշտ, միահամուռ և համատեղ աշխատանքը ավելի մեծ հաջողություններ կրեր: Ունենալով բազմաթիվ տաղանդավոր հայ երիտասարդներ՝ համայնքը չի կարողանում պրոֆեսիոնալ արվեստի հիմք դնել: Դա, ինչպես վերը նշեցինք, պայմանավորված է առաջին հերթին նրանով, որ արվեստագետի մասնագիտությունը այնքան էլ մեծ պահանջարկ չունի, և վարձատրությունն էլ քիչ է: Այդ է պատճառը, որ բազմաթիվ հայ երիտասարդներ, իրենց կամքին հակառակ, ընտրում են այլ մասնագիտություններ և արվեստով զբաղվում են միայն ազատ ժամերին ավելի սիրողական մակարդակով: Գտնվում են, իհարկե, ավելի համառները, որոնք փորձում են մասնագիտանալ հայրենիքում կամ եվրոպական տարբեր երկրներում: Այս դեպքում էլ, ծննդավայրում չգտնելով մասնագիտական աշխատանք, պարզապես չեն վերադառնում Հալեպ: Կան նկարիչներ, որոնք աշխատում են այլ մասնագիտություններով, կամ վաճառում են տարբեր հայտնի նկարիչների գործերի նմանակումները՝ ըստ պատվիրատուի ցանկության:

Չնայած այս ամենին՝ Հալեպի հայ համայնքն ունի բավական հարուստ մշակութային պատմություն, այսօր էլ տարվում է զգալի աշխատանք երիտասարդության մեջ արվեստի նկատմամբ հետաքրքրություն առաջացնելու ուղղությամբ:

Հալեպում հայ գեղարվեստի գոյությունը պատահականություն չէ, այն գալիս է դարերի խորքից: Դեռևս XVII-XVIII դարերում Հալեպի նշանավոր ոսկերիչները, գորգագործները և մետաքսագործները հայեր էին: Հետաքրքիր է, որ ծնունդով հալեպցի են նշանավոր գեղանկարիչներ Գառնիկ Չուլումյանը (Գառզու)², Բյուզանդ Թովուզյանը, Արմիսը (Արմենակ Միսիրյան), Հարություն Կալենցը, Օնիկ Ավետիսյանը և ուրիշները:

Հալեպի մեջ նկարչական դպրոց հիմնելու առաջին փորձը տեղի ունեցավ 1923 թվականին: Դոկտոր Ռոբերտ Ջեքեյջանն իր հուշերում պատմում է, թե ինչպես 1923 թվականին իրենք նկարչական փորձեր էին կատարում: Դասավանդողներից էին Պալապան Խոճան, Հովակիմ Պատգալյանը, Արամ Շորվոլյանը և ուրիշներ: Այդ դժվար

¹ Հայ Միությունը հանրագիտարան, Եր., 2003, էջ 518:

² Գառնիկ Չուլումյանը ծնվել է Հալեպում: 1918թ. ընտանիքի հետ տեղափոխվել է Եգիպտոս, իսկ 1924թ.՝ Ֆրանսիա: Ավարտել է Փարիզի ճարտարապետական պետական դպրոցը, միաժամանակ հաճախել է Մոնպարնասի Կրան Շամիեր ակադեմիան: Շուտով Գառզուն ձեռք է բերում մեծ հռչակ՝ դառնալով ոչ միայն ֆրանսիացի, այլև հայ ժողովրդի պարծանքը: 1956թ. Գառզունը շնորհվում է Պատվո լեգեոնի շքանշան, իսկ 1958թ.՝ Արվեստի ու Գրականության Ասպետի կոչում: 1979թ. Գառզունը ընտրվում է Ֆրանսիայի գեղարվեստի ակադեմիայի անդամ: Տե՛ս «Հետախույզ», N 3-4-5, 2007, էջ 19:

օրերին Հայկայում նկարչական դպրոց հիմնելու գաղափարը տվեց նկարչության ուսուցիչ Արմիսը: Վերջինս հետագայում մեծ ճանաչում գտավ Փարիզում³:

1955թ. հունվարի 15-ին Ֆրանսիայից Հայկա գործուղված Ջարեհ Կասյանը և դոկտոր Ռոբերտ Ջեքեյանը, Բերիո թեմի առաջնորդ Ղևոնդ արքեպիսկոպոս Չեպեյանի հովանավորությամբ, հիմնեցին նկարչական դպրոց: Մի քանի ամիս անց անվանի երգիծանկարիչ Ալեքսանդր Մարտիանի խորհրդով այս նկարչական արվեստի տունը անվանվեց հայ մեծ գեղանկարիչ Մարտիրոս Մարյանի անունով:⁴ Սկզբնական շրջանում այն գործում էր Հայկայի Ազիզյե թաղամասում՝ ՀԲԸՄ-ի ու ՀԵԸ-ի հին ակումբի նկուղում: 1959թ. աշնանը Մարյան ակադեմիան փոխադրվեց ՀԲԸՄ-ի կողմից ՀԵԸ-ին տրամադրված շենք, իսկ 1964թ.՝ ՀԲԸՄ-ի կողմից գնված շենք: Պրոֆեսոր Ջ.Կասյանի մեկնումից հետո նրան փոխարինում է քաղաքի հայտնի նկարիչներից մեկը՝ Թալեա Յազճին (Հռոմի գեղարվեստի ինստիտուտի շրջանավարտ):⁵

Իր անունով գոյություն ունեցող արվեստանոցի մասին տեղյակ էր նաև ինքը՝ Մարտիրոս Մարյանը, ում նվիրած ջրաներկ նկարն այժմ մեծ խնամքով պահվում է ակադեմիայի շենքում: Ակադեմիայի հիմնադրության առիթով իր հովվապետական օրհնությունն է ուղարկել նաև երջանկահիշատակ Վազգեն Ա կաթողիկոսը:⁶

Ակադեմիայի հիմնումը մեծ խանդավառություն առաջացրեց երիտասարդության շրջանում: 1956թ. Հայկա հրավիրվեց գեղանկարիչ Արմիսը, որը մեծ եռանդով դասավանդում էր իր փորձն ու տեխնիկան: Արմիսի այցելությանը հաջորդեց հայ նշանավոր արվեստագետների մի ամբողջ շարան:

Ակադեմիայում ստեղծվել է արվեստի գրադարան՝ Հայաստանից և Գյուլբենկյան հաստատության կողմից նվիրված թանկարժեք գրքերի հաշվին: Սկզբնական շրջանում գրադարանի պատասխանատու աշխատանքն իր վրա վերցրեց ակադեմիայի սան Հրայր Տարազճյանը, որին հաջորդաբար փոխարինեցին Արսինե Չորյանը, Արշակ Պարտիզպանյանը, Իվան Գրիգորյանը, Սարգիս Պալմանուկյանը և ուրիշներ:⁷

Այսօր էլ ակադեմիան շարունակում է գործել՝ իր գիրկն ընդունելով բազմաթիվ սաներ, այդ թվում արաբների, ինչպես նաև այլ ազգի ներկայացուցիչների: Պարբերաբար ակադեմիան անցկացնում է ցուցահանդեսներ՝ հայկապահայությանը ներկայացնելով իր սաների գործերը:⁸ Տարին մի քանի անգամ ակադեմիայի սաները այցելում են Միրիայի տարբեր հնագիտական վայրեր, ինչպես նաև որոշ ժամանակով այցելում են Քեսաբ՝ հնարավորություն ստանալով բնության գրկում զբաղվելու գործնական պարապմունքներով:⁹

Սակայն գեղանկարչությանը հետևող աշակերտների ներկայությունը շատ հաճախ ժամանակավոր է: Նկարչությանը հետևելը կարծես դիտվում է որպես հոբբի: Իհարկե, այնուամենայնիվ, սա մի յուրօրինակ կրթօջախ է և Հայկայի նման քաղաքում բացառիկ վայրերից մեկը, որտեղ կարելի է մտտիկից ծանոթանալ արվեստին:

Վերջին տարիներին բավականին աշխուժացել է Մարյան ակադեմիայի գործունեությունը, սովորացել է աշակերտների քանակը: Սա առաջին հերթին ուսուցչական կազմի, հատկապես Հայաստանից հրավիրված նկարիչ Հրազդան Թոքմաջյանի տքնաջան և հետևողական աշխատանքի արդյունքն է:¹⁰

Տարբեր ժամանակներում Մարյան ակադեմիայի առավել աչքի ընկած սաներից են եղել այսօր լայն ճանաչում վայելող բազմաթիվ արվեստագետներ:

Արսինե Չորյանը ծնվել է Հայկայում: Նախնական կրթությունը ստացել է Հայկազյան վարժարանում, ապա ժամանա դ'Արկ երկրորդական դպրոցում: 1957թ. ընդուն-

³ Ռ. Ջեքեյան, *Ինքնակենսագրություն, հուշեր և գործունեություն*, Հայկա, 1999, էջ 377:

⁴ ՀԲԸՄ Մարյան Ակադեմիա, կազմեց Հրազդան Թոքմաջյանը, Հայկա, 2002, էջ 1:

⁵ Ռ. Ջեքեյան, *Մարյան ակադեմիայի արվեստի օջախը, տե՛ս Գեղարդ տարեգիրք, հատոր Ա*, Հայկա, 1976, էջ 376:

⁶ ՀԲԸՄ Մարյան Ակադեմիա, էջ 1:

⁷ Ռ. Ջեքեյան, *Ինքնակենսագրություն...*, էջ 377:

⁸ ՀԲԸՄ, *Նոր Ապրիլ պարբերագիրք, Ա տարի, N1*, Հայկա, 1980, էջ 43:

⁹ *Լ. Խաչատրյան - Ջեքեյան, ՀԲԸՄ Մարյան նկարչական ակադեմիա, տե՛ս Հայացք բացառիկ*, Հայկա, 2006, էջ 48:

¹⁰ Նույն տեղում, էջ 48:

վում է Մարյան ակադեմիա ու ցուցաբերում մեծ տաղանդ: 1963թ. ստանձնում է Մարյան ակադեմիայի ղեկավարությունը և պաշտոնավարում է շուրջ 20 տարի: Մի քանի անգամ նա հրավիրվել է Հայաստան: Մեծ էր Արսիների դերը Մարյան ակադեմիայի կայացման ու գործունեության բարգավաճման գործում:¹¹

Սարգիս Պալմանուկյանը ծնվել է Հալեպում 1943 թվականին: 1967թ. մեկնում է Հայաստան՝ Երևանի Պոլիտեխնիկական ինստիտուտում ուսում ստանալու նպատակով: 1974-1980թթ. պաշտոնավարում է Հալեպի քաղաքապետարանում որպես քաղաքաշինարար: 1987թ. մեկնել է ԱՄՆ: Ս. Պալմանուկյանը, բացի ունեցած ցուցահանդեսներից, մեծ ավանդ ունի նաև ճարտարապետության ոլորտում, այդ թվում Հալեպի բերդի, Ազգային թանգարանի, մի շարք սրճարանների, ինչպես նաև Դեր-Չորի Մեծ եղեռնի նահատակներին նվիրված մատուռ-համալիրի նախագծումը:¹²

Բավական հայտնի անուն է Ջորջ Գասապյանը: Վերջինս կրթություն է ստացել Կանադայում:¹³

1956թ. Հալեպում հիմնվեց «Հայ արվեստի հանձնախումբը», իսկ 1958թ.՝ «Կամանց օժանդակ մարմինը», որոնք մեծ դեր ունեցան հայ ինքնուս մկարիչների, քանդակագործների ինքնահաստատման գործում: 1970թ. փետրվարի 1-ին Համազգայինի Հալեպի մասնաճյուղի (այժմ՝ Նիկոլ Աղբալյան մասնաճյուղ) վարչությունը հիմնում է նկարչական ակադեմիա, որի ղեկավարությունը ստանձնում է Սուրեն Երիցյանը: Սկզբնական շրջանում ակադեմիան գործում էր Մարտիկյան սրահում, սակայն 1976թ. ակադեմիան փոխադրվում է Տիգրանյան շենք՝ Չավեն Պարտազգյանի ղեկավարությամբ: Հարկ է նշել, որ ակադեմիան, «Արար մշակութային կենտրոնի» համագործակցությամբ, ունեցել է բազմաթիվ ցուցահանդեսներ: Մինչև 1980-ական թթ. սկիզբը այս ցուցահանդեսները շարունակվում էին, սակայն երբ որոշ աշակերտներ հեռացան երկրից, ակադեմիայի գործունեությունը սկսեց դանդաղել:¹⁴

Արվեստի դպրոց ունենալու անհրաժեշտությունը ծնունդ տվեց նոր նկարչական արվեստանոցի ստեղծմանը, որի բացումը տեղի ունեցավ 1985թ. հուլիսի 16-ին: 1988թ. նոյեմբերի 20-ին, միության հիմնադրման 60-ամյակի և աշխարհահռչակ նկարիչ Արշիլ Գորկու մահվան 40-ամյակի առիթով, այս նկարչական արվեստանոցը անվանվեց ի պատիվ Ա. Գորկու: Արվեստանոցն ունի քառամյա ծրագիր երկու բաժինների համար.

Ա) Մեծերի բաժին՝

1. մատիտով գծագրություն,
2. արձանների ու դիմագծերի գծագրություն,
3. ստեղծագործական գծագրություն՝ ըստ աշակերտի երևակայության:

Բ) Կրտսերների բաժին՝

Փոքրերը նկարում էին մատիտով ու ջրաներկով:

Նկարչության կողքին գործում էին քանդակագործության և գորելենի ճյուղերը: Արվեստանոցն ունի նաև գրքերի և արվեստի գործերի մեծ հավաքածու: Արվեստանոցը բավականին հարուստ կենսագրություն ունեցավ հատկապես 1990-ական թթ., որին նպաստեցին այդ տարիներին հայրենիքից հրավիրված բազմաթիվ արվեստագետներ: Այժմ, սակայն, արվեստանոցի գործունեությունը փոքր-ինչ դանդաղել է, որն ունի իր օբյեկտիվ պատճառները:¹⁵

Ուսուցչական կազմ.

Սուրեն Երեցյանը Համազգայինի նկարչական ակադեմիայի առաջին ուսուցիչն է: 1972թ. ապրում է Կանադայում և զբաղվում է նկարչությամբ ու քանդակագործությամբ:

Չավեն Պարտազգյանը դասավանդել է 1975-1980թթ. Համազգայինի առաջին ակադեմիայում, ինչպես նաև Հալեպի մի շարք վարժարաններում: Ունեցել է բազմաթիվ անհատական ցուցահանդեսներ:

¹¹ «Չարթունք», օրաթերթ, Բեյրութ, 1985, 13 սեպտեմբեր:

¹² Հ. Բ ո յ ա ջ յ ա ն, Համառոտ տեսություն Մուրիայեն Երևանի համալսարան ընդունված հայ սաներու մասին, Գեղարդ Ե տարեգիրք, Հալեպ, 1996, էջ 180:

¹³ Ռ. Ջ ե բ ե ջ յ ա ն, Մարյան ակադեմիայի..., էջ 377:

¹⁴ Զ. Գ ա ս պ ա ռ յ ա ն, Արշիլ Գորկի գրագրական արվեստանոց, Հալեպ, 1995, էջ 17:

¹⁵ Նույնը:

Մանհնա Սիուֆին իր արվեստի մեջ մասնագիտացել է Վենետիկի Գեղարվեստի ակադեմիայում, ապա վերադարձել է Հայկա, նվիրվել գեղարվեստի ուսուցչական գործին: Նա Իտալիայում և Սիրիայում ունեցել է բազմաթիվ անհատական և խմբային ցուցահանդեսներ: Այժմ ապրում և ստեղծագործում է Իտալիայում:

Մոնիա Գաբրիելյանը ծնվել է Հայկայում, այնուհետև մեկնել է Վենետիկ, որտեղ աշակերտել է պերուացի Խուան Ռոդրիգեսին: 1977թ. Գաբրիելյանը վերադառնում է Հայկա, այստեղ դասավանդում է Արշիլ Գորկու անվան նկարչական արվեստանոցում որպես փոքրերի ուսուցչուհի:

Վիգեն Պերթիզյանը ծնվել է Հայկայում 1957թ.: 1976թ. մեկնում է Հայաստան, ուր ընդունվում է Երևանի գեղարվեստաթատերական ինստիտուտ՝ աշակերտելով Էդուարդ Իսաբեկյանին և Ռոմանո Սարգսյանին: 1983թ. Մոսկվայում կայացած արտասահմանցի ուսանողության համամիութենական երկրորդ փառատոնի ժամանակ արժանանում է Պատվո նրցանակի: Պերթիզյանը հեղինակ է Հայկայի Ս.Գևորգ եկեղեցու մեջ կանգնեցված հուշարձանի նախագծմանը, ինչպես նաև նկարագրող է Հակոբ Չոլաքյանի պատրաստած նախակրթարանի «Հայերեն դասագրքեր»-ը: Արշիլ Գորկու անվան նկարչական արվեստանոցում դասավանդել է 1989-1993թթ.¹⁶

Մոնա Բանդյանը հայաստանցի նկարչուհի է, ով ստանալով հրավեր Հայկայից մոտ մեկ տարի դասավանդել է ակադեմիայում նոր գույն ու երանգ հաղորդելով նրան:

Հակոբ Ժամկոչյանը ծնվել է Հայկայում 1954 թվականին: Նկարչության մեջ իր առաջին քայլերն է կատարել Սարյան ակադեմիայում: Հայկայում և Բեյրութում ունեցել է անհատական ցուցահանդեսներ: 1994-1995թթ. դասավանդել է փոքրերի բաժնում:

Վարդգես Պարսումյանը մասնագիտացել է քանդակագործության մեջ Երևանի գեղարվեստաթատերական ինստիտուտում: Նրա շնորհիվ է, որ արվեստանոցն ունեցավ քանդակագործության բաժին:¹⁷

Արտո Համբարձումյանը թեև որպես մանկավարժ չի աշխատել, սակայն բավական մեծ հետևողականություն է դրսևորել արվեստանոցի դասընթացներին և քաջալերել աշակերտներին:

Այսօր հայկապահայ գեղարվեստի անվանի արվեստագետներից վեցը ստեղծել են ընկերային-ստեղծագործական մի խմբակ՝ «Վեցնյակ կամ սեստետ» անվանումով:

Հրազդան Թոքմաջյանը ծնվել է 1961թ. Գյումրիում: 1980թ. ավարտել է Երևանի Փանոս Թերլեմեզյանի անվան գեղարվեստի ուսումնարանը: 1985թ. ավարտել է Երևանի Խաչատուր Աբովյանի անվան մանկավարժական ինստիտուտի նկարչագծագրական բաժինը:¹⁸ 1988 թ. ԽՍՀՄ և Հայաստանի նկարիչների միության անդամ է: 1990-ական թթ. կեսերին Թոքմաջյանը հրավիրվում է Հայկա՝ դասավանդելու Սարյան ակադեմիայում, որով զբաղվում է մինչև օրս: Փաստորեն, շուրջ տասնհինգ տարի ապրելով և ստեղծագործելով Հայկայում, Հրազդան Թոքմաջյանը լրացրել ու հարստացրել է Հայկայի հայ մտավորականության շարքերը: Նկարելուց և Սարյան ակադեմիայում դասավանդելուց բացի, զբաղվում է նաև կազմակերպչական, գիտագրական տարբեր աշխատանքներով: Հեղինակ է մի շարք գիտական հոդվածների: Մեծ է նրա ներդրումը Հայկայի այսօրվա մշակութային կյանքում, հատկապես գեղարվեստի ոլորտում:¹⁹

Արտո Համբարձումյանը ծնվել է Հայկայում 1959 թ.: 1977թ. ավարտել է Քարեն Եփիե ազգային ճեմարանը: 1980թ. ավարտել է Հայկայի պետական համալսարանի տնտեսագիտական ուսումնարանը: 1978թ. սկսած աշխատում է տարբեր որմագողների ու գրքերի, ինչպես նաև թատերգությունների բեմահարթակների ձևավորմամբ:²⁰

Չավեն Պարտազճյանը ծնվել է 1948 թվականին Հայկայում: 1978 թ. ավարտել է Քարեն Եփիե ազգային ճեմարանը: 1979 թ. ավարտել է Հայկայի պետական համալսարանի ճարտարագիտության բաժինը: 1974թ. դասավանդում է Քարեն Եփիե ազգային ճեմարանում որպես արվեստի ուսուցիչ:²¹

¹⁶ Հ. Բ ո յ ա ջ յ ա ն, նշվ. աշխ., էջ 178:

¹⁷ Զ. Գ ա ս ա ղ ա ղ ա ն, Արշիլ Գորկի ..., էջ 17:

¹⁸ Մեստետ, կազմեց Քնարիկ Գասպարյանը, Հայկա, 1999, էջ 6:

¹⁹ Տե՛ս Երթ տարեգիրք, Հայկա, 2005, էջ 224:

²⁰ Մեստետ, էջ 10:

²¹ Նույն տեղում, էջ 14:

Վարդգես Պարսումյանը ծնվել է 1967 թվականին Հալեպում: 1985թ. ավարտում է Քարեն Եփեփե ազգային ճեմարանը: 1992թ. ավարտում է Երևանի Գեղարվեստաթատերական ինստիտուտի քանդակագործության բաժինը: 1980-ական թթ. դասավանդում է Արշիլ Գորկի արվեստի դպրոցում: 1997թ. անդամակցում է «Սիրիայի Արվեստագետների Միությանը»:²²

Վիգեն Շարոյանը ծնվել է 1959թ. Հալեպում: Մինչև 1978թ. հաճախում է Քարեն Եփեփե ազգային ճեմարանը: 1980-1985թթ. դասավանդում է Մխիթարյան դպրոցում որպես արվեստի ուսուցիչ:²³

Վրեժ Քասունին ծնվել է 1971թ. Հալեպում: 1987թ. ավարտել է Լազար Նաճարյան ճեմարանի միջնակարգը: 1993թ. ավարտել է Սարյան ակադեմիան: 1999թ. անդամակցում է Սիրիայի Արվեստագետների Միությանը: Այժմ բնակվում և ստեղծագործում է Հայաստանում:²⁴ Այս վեց արվեստագետները ժամանակ առ ժամանակ հանդիպում են, քննարկում Հալեպի մշակութային կյանքին վերաբերող մի շարք խնդիրներ, կազմակերպում տարբեր միջոցառումներ:

Ջորջ Մուսատերը (Գևորգ Թադևոսյան) ծնվել է Գամասկոսում, սակայն առավելապես ստեղծագործել է Հալեպում: Նրա հայրը քաղաքի հանրաձայնող նկարիչներից էր: Ջորջը սկսել է նկարել 10 տարեկանից: Հայկազյան վարժարանում մեկ տարի դասավանդելուց հետո գործի է անցնում էլեկտրականության և ջրի ընկերությունում, որպես գծագրիչ: Հետագայում դառնում է նախագծային գրասենյակի ղեկավարը, ուր պաշտոնավարում է մինչև 1975թ.: Ջորջի նկարներում գերակշռում են հիմնականում բնանկարները:²⁵

1990-ական թթ. Հալեպում քանդակներ են կերտել հայաստանցի քանդակագործներ Բ. Պետրոսյանը, Տ. Արզումանյանը, Սերգեյ, Լևոն, Սմբատ և Ռաֆիկ Սկրոսյան եղբայրները:²⁶

2006թ. հայ ավետարանական համայնքը կազմակերպեց նոր արվեստի դպրոց, որը կրում է «Արմիա» անվանումը: Այժմ այն ունի շուրջ 35 աշակերտ: Արվեստանոցի տնօրենն է Շողակաթ Ափարթյան-Մելիսյանը:²⁷

Այսպիսով, ճիշտ է, Հալեպը չդարձավ հայ սիյուռքի մայր գաղութ, և Լիբանանում կատարված աշխարհաքաղաքական մեծ փոփոխություններն ու տեղի հայ համայնքի դերի նվազումը չխթանեցին Հալեպին ստանձնել այդ դերը, սակայն այնտեղ ստեղծվեցին յուրօրինակ մշակութային կենտրոններ, ծավալվեց մշակութային լայն գործունեություն: Միայն այն փաստը, որ Մարյան ակադեմիան սիյուռքում առաջին հայկական արվեստի դպրոցն էր, վկայում է Հալեպի բարձր դերի և նշանակության մասին: Բացի այդ՝ Հալեպը տարիներ շարունակ մնում է հայ մտավորականների «մատակարար»: Անհնար է թվել այն բոլոր խոշորագույն հայ մտավորականներին, որոնք իրենց կյանքի կամ գործունեության առաջին փուլն անցել են հենց Հալեպում:

ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОЕ ИСКУССТВО АЛЕППО 1950-2007гг.

___ Резюме ___

___ А. Барсегян ___

В данной публикации представлены армянские художники и художественные школы, работающие вдали от родины, в одном из самых важных АРМЯНСКИХ общин диаспоры-в Алеппо. Хотя в основном эти художники не являются профессионалами, их существование является одним из самых важных факторов в организации культурного сохранения армянской общины Алеппо и сотрудничества с Арменией.

²² Մեստեպ, էջ 18:

²³ Նույն տեղում էջ 22:

²⁴ Նույն տեղում էջ 26:

²⁵ «Չարթունք» օրաթերթ, Բեյրութ, 28 փետրվար, 1982:

²⁶ Տե՛ս Հայ Սիյուռք հանրագիտարան, էջ 532:

²⁷ Սույն տեղեկությունը մեզ տրամադրվել է 2008թ. ապրիլին Հալեպի ավետարանական Բեթել եկեղեցու առաջնորդ վերապատվելի Մելիսյանի հետ անձնական հանդիպման ընթացքում: